

กำเนิดและความเป็นมาของสิทธิมนุษยชน

ธเนศ อาภรณ์สุวรรณ

๑. ความเป็นมาและเป็นที่ไปในความหมายของสิทธิมนุษยชน¹

ก่อนอื่นผมจะอภิปรายถึงความหมายของคำว่า “สิทธิ” ก่อน แล้วค่อยต่อไปที่ “สิทธิมนุษยชน” หากพูดถึงเรื่องของสิทธิแต่อย่างเดียว เรื่องนี้หรือปัญหานี้ไม่ใช่เรื่องใหม่ และไม่ใช่เรื่องของฝรั่งหรือตะวันตกแต่อย่างใดเลย จริง ๆ แล้วคนแต่โบราณกาลรู้จักและใช้สิทธิกันมาก่อนแล้ว ความหมายดั้งเดิมของคำว่าสิทธิ คือข้อกำหนดและข้อห้ามในการกระทำที่ไม่เป็นผลดีต่อส่วนรวม จุดหมายจึงได้แก่ความอยู่รอดและปลอดภัยของชุมชนและของสมาชิกทุกคน ความเป็นคนยังไม่แยกออกจากภาวะธรรมชาติ ลักษณะเช่นนี้อาจเรียกว่าเป็นสิทธิของชุมชนมากกว่าสิทธิของบุคคล ลักษณะของสิทธิก็จะ เป็นแบบเชิงซ้อน เพราะไม่ได้วางอยู่บนบุคคลแต่ละคน หากวางอยู่บนชุมชนที่เป็นองค์รวมของทุกคนที่อยู่อาศัยร่วมกัน

ตัวอย่างที่ยังเห็นได้ต่อมาคือการที่ชาวบ้านอ้างสิทธิในการเก็บรังมดแดงบนต้นไม้ในเขตที่ดินของอีกคนหนึ่งได้ ด้วยเหตุว่ามดแดงนั้นไม่ใช่สิ่งที่ชาวบ้านคนใดสร้างหรือลงแรงทำขึ้นมา หากมันเกิดขึ้นตามธรรมชาติ ดังนั้นสิทธิหรือความชอบธรรมในการเอาประโยชน์จากมันจึงขึ้นกับว่า ใครเป็นผู้พบเห็นมันก่อน มากกว่าจากการเป็นเจ้าของที่ดินหรือต้นไม้ที่ปลูกนั้น จึงเห็นได้ว่าในที่ดินผืนหนึ่ง ๆ จะมีการใช้สิทธิของชาวบ้านที่ไม่ใช่เจ้าของร่วมด้วยในหลายเรื่องและในหลายสถานการณ์ หากเป็นระบบกรรมสิทธิ์เอกชนตามกฎหมายสมัยใหม่ การใช้สิทธิเชิงซ้อนดังกล่าวไม่อาจกระทำได้ เพราะจะเป็นการละเมิดกฎหมายและกรรมสิทธิ์ส่วนบุคคลของเจ้าของที่ดินผืนนั้น

จากการวิจัยในกลุ่มชาวเขาปะกาเกอญอ พบว่าแม้จะไม่มีคำว่า “สิทธิ” ในภาษาของพวกเขา แต่เมื่อศึกษาถึงความคิดความต้องการของพวกเขา โดยเฉพาะหาใน “สิ่งที่มุ่งหวังของชุมชน” พบว่ามีอยู่สองคำที่สะท้อนความคิดฝันและความต้องการดังกล่าว คำแรกคือ “ต้าชะเบล” แปลได้ความว่าอิสรภาพ สันติภาพ และเสรีภาพ กับอีกคำคือ “ต้าลอโจะลลทอ” หมายความว่าความยั่งยืน ชั่วลูกชั่วหลาน คำแรกกินความถึงการไม่ถูกกดขี่ ไม่ถูกบังคับ ตรงกันข้ามได้แก่การยอมรับเช่น “บารมี” “ขวัญ” ส่วนคำว่ายั่งยืนนั้นกินความถึงความมั่นคงทางอาหาร รวมถึงความปลอดภัย การพึ่งตนเองได้

¹ สรุปเรียบเรียงใหม่จากบทที่ ๑ ความเป็นมาและเป็นที่ไปในความหมายของสิทธิมนุษยชน ใน ธเนศ อาภรณ์สุวรรณ *กำเนิดและความเป็นมาของสิทธิมนุษยชน* (กรุงเทพฯ, คบไฟ, ๒๕๔๙).

และการสามารถรักษาวัฒนธรรมของตนเอง อีกความหมายหนึ่งของความยั่งยืนคือการจัดการดี กิน ความถึงความรู้ ความเชื่อและประเพณี

ความหมายและการปฏิบัติของสิทธิแต่ดั้งเดิมในชุมชนจึงได้แก่การรักษาและสืบทอดชีวิต ความเป็นอยู่ของคนในชุมชนหนึ่ง ๆ ร่วมกัน สิทธิดังกล่าวจึงไม่จำเป็นที่จะต้องแสดงออกในตัวบุคคล หากแต่จะแสดงออกในตัวของชุมชนหรือสิ่งที่นับถือว่าเป็นตัวแทนของชุมชน

ความหมายของสิทธิที่เป็นหลักฐานทางประวัติศาสตร์ ทั้งของไทยและเทศ ซึ่งสอดคล้อง ต้องกันในความหมายดั้งเดิมของสิทธินั้น คืออำนาจหรืออิทธิฤทธิ์ของผู้มีอำนาจ ซึ่งมักได้แก่ผู้ปกครอง รัฐและบ้านเมือง ความหมายแต่ดั้งเดิมของสิทธิในประวัติศาสตร์ไทยคือ “อำนาจอันชอบธรรมและความสำเร็จ” สิทธิมักเชื่อมโยงสัมพันธ์กับอำนาจลึกลับเช่นไสยศาสตร์ อิทธิฤทธิ์ จึงเป็นคำที่รัฐไทยเดิม ใช้ในบริบทของอำนาจและอิทธิฤทธิ์มาแต่โบราณ จากสมัยอาณาจักรสุโขทัย ตลอดถึงอาณาจักร อโยธยาและกรุงรัตนโกสินทร์

๒. พัฒนาการของสิทธิ

พิจารณาในทางประวัติศาสตร์ สิทธิก็มีพัฒนาการของมันด้วยเช่นกัน เริ่มจากสิทธิที่เกิดขึ้น มาจากความสัมพันธ์ภายในครอบครัวและชุมชนอย่างง่าย ๆ ค่อยยกระดับมาเป็นสิทธิที่สะท้อน และเป็นผลจากความสัมพันธ์ทางการผลิตของสังคมภายในรัฐ จุดที่ถือได้ว่าเป็นการปฏิวัติในทัศนเรื่อง สิทธิก็คือระยะเวลาที่สิทธิถูกทำให้เป็นปัจจัยหรือเครื่องมือในการสร้างและบรรลุความเป็นตัวของ ตัวเองของมนุษย์ทั่วไป นั่นคือช่วงเวลาสิทธิพบกับอัตวิสัย จากนั้นไปสิทธิจึงไม่ใช่เพียงเรื่องของการไป บรรลุจุดหมายของชุมชนหรือส่วนรวมเท่านั้น หากที่สำคัญยิ่งกว่าคือการไปบรรลุจุดหมายของการ สร้างความเป็นปัจเจกชน ที่เราพูดกันว่า “ความเป็นคน” นั่นเอง

๓. เกิดสิทธิมนุษยชน

“สิทธิมนุษยชน” ก่อรูปขึ้นในระยะเวลาพัฒนาการของสังคมสมัยใหม่ ที่แสดงออกอย่างเป็น ระบบในสังคมตะวันตกราวคริสต์ศตวรรษที่ 17 เป็นต้นมา สิทธิแบบดั้งเดิมที่มีลักษณะเชิงซ้อน ค่อย แปรเปลี่ยนมาสู่สิทธิที่เป็นแบบความสัมพันธ์เชิงเดี่ยว จากสิทธิของชุมชนมาสู่สิทธิของปัจเจกบุคคล จากสิทธิที่รองรับโดยกฎเกณฑ์และธรรมเนียมของชุมชน มาสู่สิทธิที่รองรับโดยกฎหมายและรัฐ โดยเฉพาะภายหลังการปฏิวัติอเมริกาและการปฏิวัติฝรั่งเศสในช่วงปลายศตวรรษที่ 18 สิทธิมนุษยชน ถูกประกาศให้เป็นสิทธิของคนทั่วไปและในทุกที่ เมื่อสิทธิมนุษยชนเป็นสิ่งสากลและดำเนินไปในกรอบ

ของรัฐธรรมนูญใหม่ สิทธิดังกล่าวจึงเป็นสิ่งที่รัฐจะต้องรับรองและสนองตอบให้แก่คนและพลเมืองของตน

ถึงจุดนี้คงต้องกล่าวทวนซ้ำอีกครั้งว่า กำเนิดและความเป็นมาของสิทธินั้น ไม่ใช่เป็นเรื่องที่มาจากสังคมตะวันตกเสียทั้งหมด หากสิทธิและสิทธิมนุษยชนมีที่มาและพัฒนาาทั้งในสังคมนอกตะวันตกและในสังคมตะวันตกด้วย ดังได้กล่าวแล้วว่า สิทธิเป็นสิ่งที่เกิดและมีมาแต่โบราณในทั่วทุกสังคม หากแต่สิทธิที่เป็นความชอบธรรมโดยเฉพาะของปัจเจกบุคคลตามธรรมชาติเท่านั้น ที่เป็นผลผลิตของสังคมและประวัติศาสตร์ตะวันตกในระยะยุคสมัยใหม่โดยเฉพาะ ดังนั้นสิ่งที่เรียกว่าปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชนนั้น แท้จริงแล้วไม่ใช่สิ่งที่ป็นสากลมาแต่ดั้งเดิม หากเพียงถูกกำหนดและจัดตั้งให้เป็นที่ยอมรับและพึงปรารถนาของคนทุกคนไม่ว่าจะอยู่ในรัฐและสังคมใดก็ตามในปี ค.ศ. 1948 นี้เอง

ที่แปลกประหลาดก็คือ พร้อม ๆ กับการที่ระบบและรัฐทุนนิยมเสรีประกาศให้สิทธิมนุษยชนเป็นสากล มันก็ได้ทำให้สิทธิที่เคยเป็นสิ่งที่ทั่วไปของทุกสังคม ลดบทบาท และค่อย ๆ หายไปจากความรับรู้ของสังคมไป เช่น สิทธิชุมชน สิทธิในป่าตามธรรมชาติ สิทธิที่จะมีชีวิตอย่างเหมาะสมตามสภาพของชุมชนและภูมิประเทศที่แตกต่างกัน สิทธิในวัฒนธรรมเฉพาะถิ่นและกลุ่มคน เป็นต้น สิทธิที่ก้าวโดดเด่นขึ้นมาแทนที่ ได้แก่สิทธิของบุคคลโดยเฉพาะที่วางอยู่บนกรรมสิทธิ์ทรัพย์สินส่วนตัว ก่อเกิดสิ่งที่เรียกว่า “ลัทธิปัจเจกชนที่เป็นทรัพย์สิน” (propertied individualism) หมายความว่าปัจเจกบุคคลที่เรารู้จักในสมัยระบบทุนนิยมนี้ เป็นคน (บุคคล) ได้ก็ด้วยอันสงส์ของการมีทรัพย์สินเท่านั้นเอง

ด้วยอิทธิพลของระบบทุนนิยมนี้เอง ที่ทำให้อุดมการณ์และความคิดเชิงมนุษยนิยมและสัญญาสังคม นำไปสู่ลักษณะสุดขั้วและปฏิกิริยาของความเป็นปัจเจกชน หรือที่เรียกว่าลัทธิตัวกูของกู เป็นการทำลายความเป็นคนทั้งของตนเองและของผู้อื่นลงไป ปฏิกริยา และการวิพากษ์วิจารณ์ความหมายของสิทธิปัจเจกชนในยุคหลังสงครามเย็นและยุคโลกาภิวัตน์ จึงเป็นโอกาสอันดีที่ทำให้คนเริ่มคิดและค้นหาความหมายและพัฒนาการของสิทธิและสิทธิมนุษยชน ที่ไม่ได้เกิดและพัฒนาแต่ในสังคมตะวันตกอย่างเดียว และหมายถึงการทำความเข้าใจในความหมายที่กว้างและเป็นสากลกว่าความหมายของสิทธิในเชิงปัจเจกชนอย่างที่รับรู้และเข้าใจกันอยู่ปัจจุบันนี้ด้วย

๔. พัฒนาการทางโครงสร้างและการเปลี่ยนแปลงทางสังคมกับสิทธิ

ในทางประวัติศาสตร์หรือพิจารณาจากมิติทางเวลา การเกิดขึ้นและพัฒนาไปของโครงสร้างเศรษฐกิจการเมืองอย่างหนึ่ง จะมีความสอดคล้องกับโครงสร้างส่วนบนอื่น ได้แก่ มิติทางวัฒนธรรมและการเมือง ซึ่งมีรูปการปกครองชุดหนึ่งที่ก่อตัวขึ้น สิทธิและความรับรู้ทางวัฒนธรรมที่เกิดขึ้นมาก็จะมีเนื้อหาและความหมายอันสอดคล้องกันกับ โลกทรรศน์และค่านิยมในทางการเมืองในสังคมนั้น ในแง่นี้สิทธิจึงอาจมองเสมือนสะพาน ที่เชื่อมระหว่างบุคคลกับ “คนอื่น” และระหว่างคนกับรัฐ โดยเฉพาะในปริมนทลของอำนาจและวัฒนธรรมทางการเมือง กล่าวคือระหว่างคนที่อยู่ใต้การปกครองกับผู้ปกครอง โดยมีจุดหมายกว้าง ๆ ที่การรักษาระเบียบสังคมและชีวิตมนุษย์ในสังคมนั้น ๆ ให้คงอยู่ได้

จุดหมายของสิทธิแต่แรกน่าจะมีน้ำหนักอยู่ที่การรักษาและช่วยให้สังคมนั้นมีศักยภาพและประสิทธิภาพในการพัฒนาได้ ต่อเมื่อสังคมพัฒนาและเปลี่ยนแปลงกระทั่งมีความสัมพันธ์ซับซ้อนมากขึ้น จึงเกิดเป้าหมายของสิทธิที่ละเอียดและแตกต่างกันมากขึ้นตามการพัฒนาและเปลี่ยนแปลงของค่านิยมสังคมแต่ละยุคสมัย ที่แตกต่างกันอย่างมากได้แก่สิทธิในชุมชนเลี้ยงตัวเอง ที่การก่อรูปของชนชั้นจากความสัมพันธ์ทางการผลิตยังไม่เกิดขึ้นหรือยังไม่ลงตัว ในชุมชนบุพกาลเช่นนี้ สิทธิจะมีลักษณะเชิงซ้อน และครอบคลุมไปทั่ว ทั้งในความสัมพันธ์ทางอำนาจ คือการเมือง ไปถึงทางการทำมาหากิน คือเศรษฐกิจและศาสนาความเชื่อ

กล่าวคือสิทธิยังไม่แยกออกมาเป็นเรื่องของบุคคลหรือของทางการเมืองเป็นสำคัญ ในขณะที่สิทธิที่พัฒนามาในสังคมที่มีการก่อรูปของชนชั้นแล้ว จะแสดงออกอย่างรวมศูนย์ในสิทธิทางการเมือง กระทั่งพัฒนามาเป็นสิทธิที่วางอยู่บนความเป็นมนุษย์ปัจเจกชนได้ ในรูปแบบหลังนี้ ยังมีความแตกต่างระหว่างสังคมเก่าดั้งเดิมตามประเพณี (traditional society) กับสังคมสมัยใหม่(modern society) อีกด้วย ต่างก็มีเนื้อหาและความหมายของสิทธิที่แตกต่างตรงข้ามกันอย่างมาก

ข้อแตกต่างที่สำคัญได้แก่สิทธิในสังคมนั้นให้นิยามให้ความสำคัญแก่อำนาจของผู้เป็นใหญ่หรือผู้มีอาวุโสที่มีฐานะตำแหน่งเหนือกว่าแลรับผิดชอบคนอื่น ๆ แนวคิดที่ให้สิทธิเป็นของหรืออยู่ในอำนาจของผู้เป็นใหญ่ซึ่งศัพท์ไทยโบราณใช้คำว่า “อิศรภาพ”² นั้นจะดูได้จากประวัติศาสตร์และกฎหมายตราสามดวงอันเป็นหลักในการปกครองในราชอาณาจักรสยามเป็นเวลายาวนานนับแต่สมัย

² ดูได้จากพระไอยการทาส มาตรา 1 ซึ่งระบุว่า “ถ้าผู้แลพ่อแม่ชายเงิน เขาซื้อลูกเมียข้าคนใส่ในกรรมธรรชาย ท่านว่าเปนสิทธิ แม้เจ้าสืบบอกก็ดี มิได้บอกก็ดีแก่ตัวเรือนเบี้ย ซึ่งมีชื่ออยู่ในกรรมธรรมนั้น ท่านว่าเปนสิทธิได้โดยกระบาลเมืองท่าน เหตุว่าเจ้าผู้พ่อแม่ชายเงินนั้นเปนอิศรภาพแล” *ประมวลกฎหมายรัชกาลที่ 1 จุลศักราช 1166 พิมพ์ตามฉบับหลวง ตรา 3 ดวง* (ต่อไปใช้ว่า *กฎหมายตราสามดวง*) (กรุงเทพฯ, เรือนแก้วการพิมพ์, 2529.) น. 74.

อยุธยามาถึงต้นรัตนโกสินทร์ และถูกแทนที่ด้วยประมวลกฎหมายแบบสมัยใหม่ในสมัยรัชกาลที่ ๕ เป็นต้นมา แต่ก็ไม่ได้แทนไปเสียทั้งหมด เห็นได้จากหลักสูตรของโรงเรียนกฎหมายยุคแรก ซึ่งก่อตั้งโดยกรมหมื่นราชบุรีดิเรกฤทธิ์เมื่อพ.ศ.๒๔๔๐ ยังคงรักษาหลักการแบบไทยอันเป็นหัวใจในเรื่องชีวิตครอบครัวและการทำมาหากินของคนไทย ได้แก่ กฎหมายครอบครัวและมรดก และกฎหมายที่ดิน ซึ่งยังให้ทำการศึกษาตามแนวกฎหมายไทย ส่วนเรื่องอื่น ๆ นั้น ศึกษาตามระบบกฎหมายอังกฤษเป็นต้น

ในพระไอยการทาสมาตรา ๑ นั้น ระบุไว้ชัดเจนเลยว่าผู้เป็นใหญ่หรือมี "อิศรภาพ" นั้น ได้แก่ "ผู้ พ่อแม่และนายเงิน" คนเหล่านี้มี "สิทธิ" ตามกฎหมาย บ้านเมือง (โดยกระบิลเมือง) ที่จะขายลูกเมียและทาสของตนได้ ด้วยเหตุผลว่าพวกคนผู้ใหญ่นั้นมีฐานะทางสังคมที่เหนือกว่าและหมายความว่า เป็นผู้ดูแลรับผิดชอบชีวิตของผู้ย่อยและผู้เยาว์ด้วย สิทธิที่ได้มาเช่นนี้จึงมีที่มาตามธรรมชาติเหมือนกัน หากแต่เป็นธรรมชาติมนุษย์ ที่ผ่านการตีความและสร้างความหมายใหม่ ให้เป็นทฤษฎีองค์อินทรีย์ (organism) ที่คนทุกคนมีฐานะและหน้าที่ ความรับผิดชอบต่อผู้อื่นตามลักษณะของการพึ่งพาที่เป็นไปตามกฎของโลกและธรรมชาติ

ในขณะที่สิทธิในสังคมสมัยใหม่โดยเฉพาะในสังคมตะวันตก ให้ความสำคัญไปที่บุคคลหรือปัจเจกชนว่าเป็นเจ้าของสิทธิโดยธรรมชาติ ภาวะการเป็นเจ้าของ (ของ) เหนือสิทธิของปัจเจกชนนั้นไม่ได้มาจากฐานะตำแหน่งหรืออำนาจพิเศษของบุคคล หากมาจากความเป็นคนซึ่งทุกคนเท่าเทียมและเป็นเสรีเสมอหน้ากัน บนพื้นฐานของเหตุผลที่แต่ละคนมีตามธรรมชาติ มโนทัศน์เรื่องโลกและธรรมชาติของตะวันตกเป็น "ธรรมชาติใหม่" ที่มนุษย์สร้างขึ้นมา เพื่อมารับใช้จุดหมายของชีวิตทางสังคมอันมีมนุษย์เป็นจุดหมายในตัวเอง (ไม่ใช่เป็น "ศูนย์กลาง" ซึ่งขัดกับภูมิปัญญาสมัยใหม่ที่เป็นวิทยาศาสตร์และก้าวหน้า) ซึ่งเป็นแนวความคิดของตะวันตกที่เรียกว่าลัทธิมนุษยนิยม (Humanism)

กระทั่งในยุคสมัยใหม่นี้เอง ความคิดที่ถือเอามนุษย์เป็นจุดหมายนี้เองที่เป็นพื้นฐานให้กับมโนทัศน์ของความเป็นปัจเจกชนหรือบุคคล จากจุดนี้ไปจึงนำไปสู่การสร้างและพัฒนาความคิดเรื่อง "สังคม" เพื่อรองรับและเป็นองคาพยพให้กับปัจเจกชนทั้งหลาย แนวคิดที่สำคัญและมีอิทธิพลอย่างมากต่อมา ได้แก่แนวคิดทฤษฎีว่าด้วยสิทธิทางธรรมชาติ (natural rights) และสัญญาสังคม (social contract) อันนำไปสู่การเปลี่ยนแปลงทางความคิดการเมืองและการปกครองครั้งใหญ่ กระทั่งประสานรองรับการก่อสร้างระบอบประชาธิปไตยเสรีนิยมขึ้นมาในที่สุด เป็นประวัติศาสตร์ตะวันตกที่เริ่มจากการออกไป "ค้นพบ" (discovery) จบลงด้วยการที่คนอื่นทั้งโลกต้องเข้าสู่กระบวนการเป็นตะวันตก (westernization) หรือสมัยใหม่ (modernization) อย่างไม่มีทางเลือกหรือมีแต่ไม่มากนัก กระบวนการดังกล่าวมีผลกระทบอย่างใหญ่หลวงต่อประวัติศาสตร์ของมนุษยชาติในสองศตวรรษสุดท้ายของคริสต์ศตวรรษที่ 20

ในขณะที่แนวความคิดและปรัชญาตะวันออก ยังคงยึดถือความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับธรรมชาติหรือโลกเป็นแกนกลาง การเอาชนะธรรมชาติและสร้าง "ธรรมชาติ" ใหม่บนจินตนาการของมนุษย์นั้น ไม่เคยเกิดและยกระดับขึ้นมาเป็นวิถีคิดและปรัชญาแบบตะวันออก ด้วยเหตุที่เงื่อนไขของระบบเศรษฐกิจการเมืองแบบทุนนิยมสมัยใหม่ไม่ได้เป็นรากฐานและประกอบเป็นอุดมการณ์ของโลกตะวันออกมาแต่ต้น รวมทั้งบทบาทฐานะของศาสนาในตะวันออกด้วย ที่ไม่เคยผ่านการปฏิวัติขนาดใหญ่อื่นๆ ถึงขั้นทำให้จุดหมายทางธรรมหรือโลกหน้าถูกทำลายและจำเป็นต้องปรับจุดหมายดังกล่าวให้เข้ากับความเป็นจริงของโลกสมัยใหม่มากขึ้น ดังที่ได้เกิดขึ้นในโลกตะวันตกที่เรียกกันว่า secularization หรือการแยกระบบศาสนาออกจากระบบการเมือง โลกทรรศน์และชีวิตทัศน์ที่แตกต่างกันดังกล่าวของสังคมในตะวันตกและตะวันออกย่อมมีผลต่อมโนทัศน์และความคิดเรื่องสิทธิและเสรีภาพของแต่ละฝ่ายด้วยในเวลาต่อมา

ในชีวิตประจำวันเรามักจะได้ยินได้ฟังคำพูดของนักการเมืองหรือผู้มีอำนาจในสังคมไทย ซึ่งยังมีความเชื่อในสิทธิแบบเก่าตามประเพณี (อิศราภาพของผู้เป็นใหญ่) ในขณะที่ชาวบ้าน ปัญญาชน กลุ่มองค์กรพัฒนาเอกชนจะมีความคิด "สิทธิแบบสมัยใหม่" ที่ไม่ได้อิงอยู่กับอำนาจหรือสถาบันเป็นหลัก หากแต่ถือความยุติธรรมและความเป็นธรรมอันเข้าใจได้ในหลักการอันเป็นสากลโดยมีจุดหมายสูงสุดอยู่ที่การยกระดับความเป็นมนุษย์ของเราให้สูงและดีงามขึ้น

ความแตกต่างกระทั่งขัดแย้งกันในหลักการพื้นฐานว่าด้วยความคิดเรื่องสิทธิแบบประเพณีกับแบบสมัยใหม่นี้ ได้เกิดขึ้นนับแต่ประเทศสยามทำการปฏิรูปและเปิดประเทศให้เป็นแบบอารยะและยังดำรงต่อมาจนถึงปัจจุบันนี้ กล่าวคือแม้ความคิดสิทธิแบบสมัยใหม่จะถูกนำเข้ามาด้วยรูปแบบและวิธีการหลากหลายก็ตาม แต่ก็ยังไม่อาจเอาชนะอย่างเด็ดขาดต่อมโนทัศน์สิทธิแบบเก่าตามประเพณีซึ่งยังคงอิทธิพลอยู่ โดยเฉพาะในความคิดและการปฏิบัติของชนชั้นนำ ส่วนในสังคมตะวันตกนั้น กล่าวได้ว่าความคิดสิทธิแบบใหม่ที่เรียกว่าลัทธิเสรีนิยมได้ชัยชนะค่อนข้างเด็ดขาด ต่อความคิดสิทธิแบบเก่า นับตั้งแต่คริสต์ศตวรรษที่ 18 เป็นต้นมา

๕: วิธีคิดแบบไทย

“ถึงนายเหล็กหวาน

ผมเห็นด้วยกับการที่ตำรวจวิสามัญฆาตกรรมพวกค้ายาเสพติดหรือยาบ้า เพราะพวกนี้มันอันตราย ตำรวจมีค่ามากกว่าพวกมัน ไม่ควรไปห่วงชีวิตพวกค้ายา และผมขอประณามฝ่ายค้านและองค์กรสิทธิมนุษยชน ที่ออกมาต่อต้านการปราบปรามและวิสามัญฆาตกรรมผู้ค้ายา โดยเอาคำว่าสิทธิมนุษยชนมาอ้าง และที่พวกค้ายาละเมิดสิทธิมนุษยชนของเยาวชน โดยการนำเอาเสพติระบาศสู่เยาวชนและคนไทย ทำให้พวกองค์กรสิทธิมนุษยชนและฝ่ายค้านไม่คำนึงถึงบ้าง

“ผู้เกลียดองค์กรสิทธิฯ”

ข้างต้นเป็นจดหมายตีพิมพ์ในหนังสือพิมพ์มติชนรายวัน วันที่ 25 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2546 ในคอลัมน์ “ถามตอบครอบครัวจักร” ชัดเจนว่าผู้เขียนจดหมายฉบับนี้ เห็นด้วยกับมาตรการเด็ดขาดโดยกำลังกับ “ผู้ร้าย” และในทำนองกลับกันก็ไม่เห็นด้วยกับการอ้างสิทธิมนุษยชนมาคุ้มครอง “ผู้ถูกกล่าวหา”

น่าสนใจว่า ผู้เกลียดองค์กรสิทธิฯ เชื้ออย่างเต็มเปี่ยม ว่าผู้ที่ถูกฆ่าตายในระหว่างการทำสงครามกับยาบ้าของรัฐบาลต้องเป็น “คนร้ายหรือคนผิด” ในขณะที่องค์กรสิทธิฯ ทั้งหลาย ไม่เชื่อเต็มร้อย ความแตกต่างในทรรศนะและความเห็นต่อประเด็นสิทธิจึงเกี่ยวโยงไปถึงปัญหาพื้นฐานใหญ่อีกเรื่องคือ ว่าด้วยอะไรคือความจริงในสังคมนี้ด้วย

และปัญหาว่าด้วยความจริงในสังคมก็สัมพันธ์อย่างยิ่งกับอีกปัญหาหนึ่งคือ ปัญหาว่าด้วยความรู้และความเข้าใจของคนในสังคมนี้ด้วย หรือว่าด้วยสติปัญญาของสังคมนั้นเอง แต่อะไรคือความรู้ และรู้ได้หรือไม่ ในที่สุดก็ต้องวนกลับไปหาปัจจัยชี้ขาดอีกอันคือปัญหาของอำนาจในสังคมนี้

การโต้เถียงและวิพากษ์วิจารณ์ในปัญหาการฆาตกรรมตัดตอนหรือไม่ จึงสะท้อนถึงปัญหาของอำนาจและความรู้ในสังคมนี้ว่าอยู่ในลักษณะและอาการอย่างไร

หลังจากที่เริ่มมีการวิพากษ์วิจารณ์มาตรการขึ้นเด็ดขาดในการกำจัดผู้ค้ายาบ้าของฝ่ายปกครองและปราบปรามจากกลุ่มสิทธิมนุษยชนและประชาชนผู้ห่วงใยในกระบวนการยุติธรรมของสังคม การโต้เถียงและอภิปรายเหตุผลของทั้งฝ่ายรัฐบาลและฝ่ายสิทธิมนุษยชน ต่างมีข้อมูลและหลักการเหตุผลกันเต็มที่ เรียกว่าเป็นมวยคู่เอกได้ ไม่ใช่มวยก่อนเวลา

ที่สำคัญฝ่ายวิจารณ์รัฐบาลยังมีฐานะอันชอบธรรมถูกต้องตามกฎหมายรัฐธรรมนูญด้วย นั่นคือการมีองค์กรใหม่ที่เรียกว่า คณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ ซึ่งเป็นองค์กรอิสระระดับชาติ จัดตั้งขึ้นมาตามบทบัญญัติในรัฐธรรมนูญฉบับปี 2540 เป็นพื้นฐานของการนำเสนอและผลักดันหลักการของสิทธิมนุษยชน ซึ่งก็ทำให้องค์กรสิทธิมนุษยชนดังกล่าวกลายเป็นเป้าของการตอบโต้และวิวาทะกับฝ่ายรัฐไปด้วย

จุดที่ “ผู้เกลียดองค์กรสิทธิฯ” นำมาตอบโต้ก็คือการที่ฝ่ายค้านรัฐบาลทั้งหลาย อ้างคำว่า “สิทธิมนุษยชน” มาติงหรือค้านการปฏิบัติงานอย่างเด็ดขาด คือวิสามัญฆาตกรรมผู้ค้ายา ผมคิดว่าหากเป็นแต่ก่อน ถ้ามีคนไม่เห็นด้วยการวิธิการวิสามัญฆาตกรรมและฆ่าตัดตอนเช่นที่กำลังกระทำกันอยู่ และยังไม่มีความกระตือรือร้นของสิทธิมนุษยชน ไม่มีการยอมรับพูดถึงแนวคิดและหลักการของสิทธิมนุษยชน ในภาครัฐและเอกชนอย่างกว้างขวางแล้ว ข้ออ้างที่คนไม่เห็นด้วยกับการฆ่าอย่างเหี้ยมโหดได้แก่ การอ้างหลักคำสอนทางศาสนาพุทธ (หรือศาสนาอื่นที่เขานับถือ) เช่นว่า “เมืองไทยเป็นเมืองพุทธ ฆ่าคนถึงอย่างไรมันก็บาปกรรม”(นายเหล็กหวาน)

๖: ข้อขัดแย้งระหว่างสิทธิสากลทั่วไป กับสิทธิเฉพาะ

การมองต่างมุมระหว่าง “ผู้เกลียดองค์กรสิทธิฯ” กับฝ่ายสิทธิมนุษยชนนั้น เห็นได้ชัดเจนเลยว่าเป็นการมองในความหมายที่ขัดกันของคำว่าสิทธิมนุษยชน ฝ่ายผู้เกลียดองค์กรสิทธิฯ มองว่า สิทธิมนุษยชนนั้นมีความหมายเฉพาะ เอาไปใช้ทั่วไปกับคนทุกคนทุกสถานที่และเวลาไม่ได้ ดังเช่นหากคนที่ เป็นพ่อค้ายาบ้า แน่แน่นอนว่าไม่สมควรให้พวกนั้นมีสิทธิไม่ว่ามนุษยหรือสิทธิกฎหมายอื่น ๆ ก็ตาม สิทธิสถานเดียวคือตายและก็ตาย

อีกประการหนึ่งคือการอ้างว่า สิทธิมนุษยชนไม่อาจเข้ามาอยู่เหนืออำนาจอธิปไตยของรัฐและ รัฐบาลชอบธรรมได้ เป็นการปฏิเสธอำนาจเหนือรัฐชาติของสิทธิมนุษยชน

นายเสนาะ เทียนทอง ประธานที่ปรึกษาพรรคไทยรักไทย ก็มองจากจุดยืนอันนี้เหมือนกัน เขากล่าวว่า “อย่าไปฟังเรื่องสิทธิมนุษยชน เพราะทุกคนมีสิทธิอย่างเท่าเทียมกันตามที่รัฐธรรมนูญกำหนด แต่จะไปให้สิทธิพวกโจรห้าร้อยกับพวกวายร้ายที่ทำลายคนที่อยู่ในกรอบของกฎหมายนั้นไม่ได้”

“กลุ่มที่ต่อต้านเราจากต่างประเทศ ถ้าบ้านเมืองเรา สังคมเราพังพินาศ พวกเขาไม่เคยรับผิดชอบแทนเรา กลับประณามเราเสียอีกว่า สังคมเราไม่น่ามาเที่ยว มีแต่โจรผู้ร้าย มีแต่ยาเสพติด เขากลับทำลายเราด้วยซ้ำ... นายกรัฐมนตรีก็เป็นห่วง หากจะทำให้บ้านเมืองเราอยู่กันอย่างเรียบร้อย จะไปให้สิทธิกับคนที่ผิดกฎหมายไม่ได้ ให้ได้อยู่อย่างเดียวคือสิทธิที่อยู่ในคุก”

ในความเข้าใจของนายกรัฐมนตรีและที่ปรึกษาพรรคฯ นั้น สิทธิมนุษยชนคือสิทธิทางกฎหมายชนิดหนึ่ง เพียงแต่ว่าสิทธิประหลาดอันนี้ไม่อาจถูกควบคุมและลงโทษโดยรัฐและรัฐบาลได้ สิทธิอื่นๆ ตามกฎหมายจะเป็นเรื่องรูปธรรม เช่นสิทธิเลือกตั้ง สิทธิในการศึกษา สิทธิในการพูดในที่สาธารณะ เป็นต้น สิทธิเหล่านี้มีขอบเขตและมีหน้าที่ ที่สำคัญคือเจ้าหน้าที่ควบคุมและจัดการได้ (ตามกฎหมาย)

แต่สิทธิมนุษยชนนั้นพึงเหมือนกับการให้สิทธิใครทำอะไรก็ได้ที่ตรงข้ามกับรัฐแล้วไม่อาจถูกลงโทษได้ โดยเฉพาะเมื่อจุดหมายของสิทธิมนุษยชนคือมนุษย์เอง ใคร ๆ ก็รู้ว่าธรรมชาติมนุษย์นั้นยากที่จะล่วงรู้และกำหนดได้ หากปล่อยให้มนุษย์ทั่วไปไม่มีสิทธิกันจริง ๆ แล้ว สังคมและรัฐก็คงซุกซน วุ่นวาย ไม่มีการรับผิดชอบและทำตามหน้าที่ของใครของมันกันอีกต่อไป คิดได้อย่างนี้แล้ว ก็หาตัวอย่างมาประกอบได้อีกเยอะเลย เช่น การประท้วงของสมัชชาคนจนและชาวบ้านเขื่อนปากมูล การประท้วงของชาวบ้านสงขลาเรื่องท่อก๊าซ ไปถึงการประท้วงโรงไฟฟ้าบ่อนอกและหินกรูด และจะไปที่ราชบุรีเร็ว ๆ นี้ เป็นต้น

หากผมเป็นรัฐบาล และมีอำนาจหน้าที่ในระบอบราชการ (และไม่ชอบอ่านหนังสือไม่ชอบคิด) ผมก็คงเกลียดสิทธิมนุษยชนเหมือนกัน

๗: ที่มาทางปรัชญาของสิทธิมนุษยชน

อันที่จริงความคิดและความเห็นที่ไม่สนับสนุนและไม่ชอบสิทธิมนุษยชนนั้น ไม่ใช่เรื่องแปลกประหลาดอะไรเท่าไรนัก จะพูดว่าเป็นเรื่องธรรมดาโลกก็คงได้ ข้อหนึ่งที่สังเกตเห็นได้ในผู้ที่เกลียดสิทธิมนุษยชน คือการไม่ชอบความขัดแย้ง ได้เถียงและอ้างอิงในอำนาจพิเศษ ที่ไม่ได้มาจากรัฐและรัฐบาล อำนาจที่พวกสิทธิมนุษยชนอ้างว่าเป็นความชอบธรรมนั้น ไม่ได้มีที่มาจากผู้อาวุโส ไม่มาจากเจ้าพ่อและเจ้าแม่ ไม่มาจากพรรค ไม่มาจากเทพเจ้าและแก้ววิเศษ และก็ได้ไม่ได้มาจากผู้ใหญ่ในสังคมและบ้านเมืองด้วย

ถ้าอย่างนั้นแล้วอำนาจและความชอบธรรมที่พวกสิทธิฯอ้างถึงนั้น มาจากไหนกันเล่า

อำนาจและความชอบธรรมที่พวกสิทธิฯ อ้างถึงนั้นมาจากตัวของเราแต่ละคนกันเองเท่านั้น หรือที่เรียกกันว่า มาจากความเป็นคนหรือความเป็นมนุษย์ของพลเมืองทุกคนในรัฐ

เมื่อเป็นเช่นนี้ ผู้ที่มีอำนาจตามกฎหมายในรัฐและระบบปกครองย่อมรู้ดีที่อำนาจและความชอบธรรมของสิทธิมนุษยชนนั้นก็ไม่ได้ต่างอะไรกับ “อำนาจพิเศษหรืออำนาจที่อยู่นอกเหนือระบบรัฐบาล” ชาวบ้านก็รู้ดีที่พวกสิทธิฯ เป็นพวกเรียกร้องมากเกินไป ไม่เกรงใจเจ้าหน้าที่บ้านเมืองกันบ้างเลย

จริง ๆ แล้วสิทธิมนุษยชนมีอำนาจยิ่งใหญ่เหนือรัฐบาลถึงปานนั้นหรือ แล้วสิทธิมนุษยชนอ้างและเรียกร้องจากรัฐและสังคมมากเกินไปหรือเปล่า

ก่อนตอบคำถามดังกล่าวนี้ ลองคิดเปรียบเทียบและถามใหม่ คราวนี้เอาเป็นว่า ถ้าพระและผู้นำเรียกร้องราษฎรให้ประพฤติปฏิบัติในหลักธรรมของพระพุทธศาสนาหรือศาสนาอื่น ๆ ก็ได้ และประกาศว่าหลักทางโลกทั้งหลายต้องขึ้นต่อหลักธรรม ต้องไม่ทำอะไรที่ละเมิดศีลและธรรม เพราะต้องการให้คนทุกคนหลุดพ้นห่วงทุกข์ไปสู่ทางสว่างในอนาคต ทำให้สังคมและโลกมีสันติสุขปราศจากสงครามทำลายล้าง จะมีใครออกมาคัดค้านไม่เห็นด้วยไหม

ผมคิดว่าหลักของสิทธิมนุษยชนนั้นก็อาจอุปมาได้เหมือนกับหลักธรรมแห่งศาสนาทั้งหลายได้นั้นคือทั้งสองต่างมีมนุษย์เป็นจุดหมาย หลักธรรมทางศาสนามุ่งนำพาให้มนุษย์หลุดพ้นในขั้นสูงสุดคือในทางจิต ในขณะที่สิทธิมนุษยชนมุ่งนำพาให้มนุษย์หลุดพ้นพันธนาการในทางการเมืองและเศรษฐกิจของระบบรัฐและการปกครอง ยังไม่ไปถึงสวรรค์หรือโลกหน้าแต่อย่างใด ยังอยู่กันในโลกนี้ในประเทศนี้และก็ในปัจจุบันกาลด้วย

มองจากอุปมาเช่นนี้ทำให้เห็นชัดขึ้นว่า ทำไมสิทธิมนุษยชนถึงได้อ้างหลักการอะไรที่ใหญ่โตเหนือรัฐและชาติไปขนาดนั้นได้ เพราะจุดหมายสูงสุดของมันคือการปลดปล่อยคนทั้งหลายให้พ้นจากความทุกข์ของการกดขี่เหยียดหยามและไม่เป็นธรรมทั้งหลายที่เกิดขึ้นในสังคม มันเกิดจากอุดมการณ์ในการต่อสู้เพื่อชีวิตที่เป็นตัวของตัวเองของประชาชนคนสามัญทั้งหลาย ที่มีความคิด มีสติและปัญญา ผ่านประสบการณ์ในการดำรงชีพและในการก้าวไปข้างหน้ามาหลายศตวรรษ มันเป็นอุดมการณ์แห่งการปลดปล่อยตนเอง แต่ไม่ได้อาศัยหรือใช้อาวุธและความรุนแรง หากแต่อาศัยสามัญสำนึกแห่งความเป็นคนร่วมกัน อาศัยความเป็นเหตุผลในความคิด และอาศัยเสรีภาพในการกระทำเข้ามาสร้างสรรค์หลักการที่เรียกว่าสิทธิมนุษยชนขึ้นมา

การมองต่างมุมระหว่าง “ผู้เกลียดองค์กรสิทธิฯ” กับฝ่ายสิทธิมนุษยชนนั้น เห็นได้ชัดเจนเลยว่าเป็นการมองในความหมายที่ขัดกันของคำว่าสิทธิมนุษยชน ฝ่ายผู้เกลียดองค์กรสิทธิฯ มองว่า สิทธิมนุษยชนนั้นมีความหมายเฉพาะ เอาไปใช้ทั่วไปกับคนทุกคนทุกสถานที่และเวลาไม่ได้ ดังเช่นหากคนที่ เป็นพ่อค้ายาบ้า แน่นอนว่าไม่สมควรให้พวกนั้นมีสิทธิไม่ว่ามนุษย์หรือสิทธิกฎหมายอื่น ๆ ก็ตาม สิทธิสถานเดียวคือตายและก็ตาย

อีกประการหนึ่งคือการอ้างว่า สิทธิมนุษยชนไม่อาจเข้ามาอยู่เหนืออำนาจอธิปไตยของรัฐและรัฐบาลชอบธรรมได้ เป็นการปฏิเสธอำนาจเหนือรัฐชาติของสิทธิมนุษยชน

๘: ลักษณะเด่นของสิทธิมนุษยชน

ลักษณะเด่นของแนวคิดสิทธิมนุษยชนคือการอ้างถึง*ปทัสถานทางจริยธรรม* ในที่นี้จริยธรรม หมายถึง “การถือเอาผลประโยชน์จากความรู้ความเข้าใจในสภาพและความเป็นไปของสิ่งทั้งหลาย หรือการรู้กฎธรรมชาติแล้วนำมาใช้ในทางที่เป็นประโยชน์” (พระศรีวิสุทธิโมลี, *พุทธธรรม*, 2514) การอ้างถึงหลักปฏิบัติทางจริยธรรมไม่อาจมีเงื่อนไขได้ ต้องอ้างอย่างทั่วไป ไม่เช่นนั้นการปฏิบัตินั้นก็จะมีพลัง แต่การอ้างทางจริยธรรมอย่างสากลและไม่มีเงื่อนไขเลย ก็เป็นปัญหาให้กับสิทธิมนุษยชนด้วยเหมือนกัน

กล่าวคือ ในประการแรกกฎจริยธรรมที่ทั่วไปอย่างมากก็เป็นสิ่งนามธรรมมากด้วยเช่นกัน ทำให้กฎดังกล่าวขาดเนื้อหาที่เป็นจริงทางภววิสัยไปเสีย ประการที่สอง การอ้างถึงมนุษยชาติอย่างกว้าง ๆ ก็ทำให้ขาดพาหนะที่เป็นรูปธรรมในการแสดงออกถึงลักษณะทางสังคมและการเมืองของมนุษย์นั้นๆ ปัญหาอยู่ที่ไม่อาจทำให้บรรลุความจริงทางการเมืองได้ เพราะจำต้องอาศัยรูปแบบรัฐบาลมาแก้ไข ปัญหา เมื่อรัฐหรือรัฐบาลไม่ยอมรับหลักการสิทธิมนุษยชน ก็จะพยายามทำให้ความเป็นมนุษย์ของคนส่วนนั้นหายไป หรือกลายเป็นเรื่องโต้แย้งถกเถียงกันในทางอัตวิสัยของคนกลุ่มต่าง ๆ ไป

การโต้แย้งและกล่าวหาระหว่างฝ่ายรัฐบาลกับฝ่ายสิทธิมนุษยชนต่อปัญหาการทำสงคราม ยาบ้าเป็นตัวอย่างของปัญหาและหลักการสิทธิมนุษยชนที่กล่าวมาข้างต้นนั้น ผมคิดว่าประเด็นของการโต้แย้งและอภิปรายกันมีอยู่สองข้อ ข้อแรกคือ*ความคิดที่ต่างกันในความหมายของสิทธิมนุษยชน* ฝ่ายรัฐบาลและผู้สนับสนุนการฆาตกรรมผู้ค้ายาบ้า มองสิทธิมนุษยชนอย่างแคบและมีลักษณะเฉพาะ ไม่ใช่เอามาอ้างอย่างครอบจักรวาลได้ พูดในทางทฤษฎีก็คือ ฝ่ายรัฐมองว่า สิทธิมนุษยชนหากจะรับได้ ก็ต้องอ้างได้ในขอบเขตเฉพาะที่ ในเฉพาะคน ในเฉพาะเรื่อง ในเฉพาะเวลาหนึ่ง ไม่ใช่อ้างกันในทุกเรื่องทุกคนและทุกเวลาเป็นต้น

ในขณะที่ฝ่ายสิทธิมนุษยชนกลับมองว่า สิทธิมนุษยชนเป็นเรื่องของคนทุกคน ไม่ว่าจะอยู่ในรัฐและประเทศใด ไม่ว่าจะหญิงหรือชาย คนแก่หรือเด็ก ความเป็นมนุษย์ของเขาต่างหากเป็นสิ่งที่มาก่อนปัจจัยองค์ประกอบทางสังคมและการเมืองอื่น ๆ ดังนั้นสิทธิมนุษยชนจึงต้องมีลักษณะทั่วไปและเป็นสากล ไม่ใช่เป็นสิ่งเฉพาะและจำกัด

ประเด็นที่สองคือความคิดที่ต่างกันในอำนาจของสิทธิมนุษยชน ฝ่ายรัฐบาลคิดและต้องการให้สิทธิมนุษยชนเป็นเรื่องภายในขอบเขตของรัฐประชาชาติหนึ่ง ๆ ไม่ใช่สิ่งที่อยู่เหนือรัฐชาติ ดังนั้นองค์กรและสถาบันที่ทำเรื่องสิทธิมนุษยชนระดับโลก เช่นองค์กรสหประชาชาติ Human Right Watch, Amnesty International และอื่น ๆ อีกมาก ไม่สมควรเข้ามาวิพากษ์วิจารณ์และลงความเห็นในการกระทำของรัฐและรัฐบาลซึ่งมีอำนาจอธิปไตยของตนเองอยู่ พาไปถึงประเด็นเอกราชของชาติไปโน่น

ในประเด็นนี้ หากพูดในทางทฤษฎีใหญ่แล้ว สิทธิมนุษยชนย่อมอยู่เหนือรัฐชาติทั้งปวง เนื่องจากว่าที่ผ่านมา ผู้ละเมิดและทำลายหลักการสิทธิมนุษยชนในประเทศตนเองมากที่สุดได้แก่รัฐบาลเอง โดยเฉพาะเมื่อรัฐนั้นตกอยู่ในระบบเผด็จการหรืออำนาจนิยม หากองค์กรโลกบาลไม่สามารถผลักดันและส่งผลสะท้อนจากภายนอกได้แล้ว การย้ายและกดขี่ทารุณประชาชนผู้บริสุทธิ์ในประเทศทั้งหลายก็จะยาวนานและยากแก่การแก้ไขได้ทัน ต้องรองจนกว่าฟ้าดินจะบันดาล อาจเป็นชาติหน้าตอนบ่าย ๆ เป็นต้น ประชาชนถึงหลุดพ้นจากกบฏปีศาจของผู้ใช้อำนาจนิยมทั้งหลายได้

๙. นิยามสิทธิทางกฎหมาย

เมื่อพิจารณาจากพัฒนาการของประวัติศาสตร์การเมืองตะวันตก ความหมายของสิทธิจึงหมายถึงรูปแบบหนึ่ง ๆ ของสิ่งที่ควรได้ ที่คน ๆ หนึ่งหรือกลุ่มหนึ่งสามารถอ้างเอามาเป็นประโยชน์ของตนได้ การอ้างนี้กระทำไปภายใต้กฎหมายบ้านเมือง ซึ่งในทางหลักการลงโทษการขัดขวางไม่ยอมให้การอ้างถึงสิทธิประโยชน์ที่ว่านี้ได้ (any form of entitlement which a person or a group of people can claim under some positive law which, at least in principle, penalizes the refusal to grant this entitlement.”)

ในอีกแง่หนึ่ง "คำว่าสิทธิก็หมายถึง"ประโยชน์อันควรได้" (entitlements) ซึ่งผู้คนเชื่อว่าพวกเขาสามารถอ้างสิทธิในสิ่งเหล่านั้นได้ บนพื้นฐานของความเชื่อที่คนหมู่มากหรือกว้างขวางเชื่อว่าสิ่งอันควรได้เหล่านั้นพึงเป็นสิทธิควรได้ของเขา แม้ว่าสิทธิเหล่านั้นจะไม่ได้มีการระบุอย่างแจ้งชัดในกฎหมาย หากแต่เป็นสิทธิที่วางอยู่บนความเชื่อทางศีลธรรมหรือทางอุดมการณ์" (entitlements which they believe they can claim on grounds of a widely accepted set of beliefs about what such entitlements should be, even if it is not expressed in any actual legally enforceable law, but based on some moral or ideological belief.”) ในประเด็นสุดท้าย สิทธิคือสิ่งที่คนอื่น ๆ ก็ต้องมองเห็นเช่นนั้นเหมือนกับเรา (A right is something which must be recognized as such by other people)

เห็นได้ว่านิยามและความหมายของสิทธิที่พูดกันทั่วไปนั้นคือสิทธิแบบสมัยใหม่ ซึ่งเกิดขึ้นในสังคมที่มีการปกครองด้วยกฎหมายอย่างเป็นระบบ ข้อคิดที่ได้จากความหมายของสิทธิดังกล่าวคือ

๑) ต้องมีปัจเจกชนหรือบุคคลที่เป็นผู้กระทำหรือเป็นประธาน กับ ๒) ต้องมีสังคมที่เป็นจินตนาการร่วมกันของสมาชิกในชุมชนการเมืองนั้น ๆ จากนั้นจึงมีปฏิสัมพันธ์ระหว่างบุคคลกับคนอื่น ๆ ในสังคมนั้น สังคมที่ว่านี้ก็มีพัฒนาการในทางเศรษฐกิจการเมืองพอสมควร จนทำให้สมาชิกสังคมสามารถตระหนักและเกิดสำนึกในสิ่งอันควรได้หรือพึงได้ของแต่ละคนหรือกลุ่มขึ้นมา เรียกว่าเป็นสิ่งที่คนพึงมีพึงได้เพื่อประโยชน์ของเขาเองในการดำรงชีวิตทางสังคม ไม่ใช่เพื่อการยังชีพทางกายหรือตามธรรมชาติและสัญชาตญาณเป็นสำคัญ สิ่งที่คนควรได้นี้จึงไม่ใช่สิ่งที่ขาดไม่ได้ เช่นอากาศหรือน้ำในธรรมชาติ ที่คนได้จากธรรมชาติก่อนแล้ว หากสิ่งอันพึงได้ที่เป็นสิทธินี้เป็นปัจจัยที่อยู่ในความสัมพันธ์กับคนอื่นในชุมชนหรือสังคม ที่อาจช่วยให้คุณภาพของการมีชีวิตของคนเราดีขึ้นหรือมั่นคงหรือมีความหมายตามที่เรายึดถือมากขึ้นเป็นต้น การที่จะได้มาซึ่งประโยชน์อันควรได้เหล่านั้นคนเราต้อง "อ้าเงา" กับอำนาจหรือรัฐ

สิทธิในแง่นี้จึงต้องเกี่ยวพันกับกฎหมายบ้านเมืองหรือ positive law มาก เพราะอาจเกิดความขัดแย้งกันระหว่างคนแต่ละคนที่อ้าเงาประโยชน์ที่คิดว่าตนควรได้กันทั้งนั้น จนกระทั่งขัดแย้งกันเอง จึงต้องมีบรรทัดฐานและกรอบที่สังคมยอมรับอย่างสงบเป็นหลัก

แต่กฎหมายบ้านเมืองก็ไม่ใช่พื้นฐานที่ถูกต้องที่สุดในการตัดสินว่าใครควรได้สิทธิอะไรหรือไม่ เพราะกฎหมายอาจลำเอียงในการพิจารณาเรื่องสิทธิระหว่างคนที่มีอำนาจกับคนไม่มีอำนาจ ดังนั้นจึงมีการให้พิจารณาที่พื้นฐานอีกอันหนึ่งคือความเชื่อของสังคมหรือคนหมู่มากกว่าพวกเขายอมรับและเชื่อว่าสิทธิคืออะไรใครควรได้ ความเชื่อของสังคมนี้อาจไม่ต้องสอดคล้องหรืออยู่บนกฎหมาย หากแต่อาจเป็นอุดมการณ์หรือความเชื่อทางศีลธรรมก็ได้

ในประการสุดท้าย ซึ่งคิดว่าเป็นการสรุปหัวใจใหญ่ของสิทธิก็ได้ นั่นคือในที่สุดแล้วเนื้อหาและความหมายของสิทธินั้น แม้จะเริ่มต้นจากการอ้างและคิดของคนๆหนึ่งหรือกลุ่มหนึ่ง แต่ในที่สุดแล้วสิทธินั้น ๆ จะมีความหมายเป็นจริงหรือไม่ ขึ้นอยู่กับว่าคนอื่น ๆ ทั่วไปยอมรับตระหนักและมองเห็นถึงความหมายของสิทธินั้นๆ เหมือนกับเราหรือไม่ด้วย ดังนั้นการปฏิบัติของสิทธิจึงหมายถึงการตระหนักยอมรับของคนอื่น ๆ ไม่ใช่เพียงแต่เราใช้สิทธิเท่านั้น

นอกจากนั้นการอภิปรายถึงสิทธิ ก็ยังต้องจำกัดอยู่ในสองข้อ คือประการแรกสิทธิที่เราพูดถึงนั้น เป็นเรื่องหรือสิ่งที่อาจทำหรือแสวงหาได้ด้วยกรกระทำของมนุษย์ในสังคม เช่นชานาอาจอ้างถึงสิทธิในการทำชลประทานเพื่อการเกษตรของพวกเขา แต่พวกเขาู้ดีว่าเป็นเรื่องเหลวไหลหากไปอ้างสิทธิในการให้ฝนตกในไร่นาของพวกเขาตามที่ต้องการ เพราะการที่ฝนจะตกแดดจะออก ไม่ใช่มาจาก

การกระทำของมนุษย์ในสังคม ประการที่สอง จากทฤษฎีของนักประวัติศาสตร์ สิทธิไม่ได้ดำรงอยู่ในนามธรรม(abstract) หากแต่อยู่ในที่ที่คนเรียกร้องได้หรือคิดได้ว่าพวกเขาขาดมันไป เราอาจคิดในทางปรัชญาได้ ว่าคนทุกคนควรมีสิทธิในการเลือกว่าเขาจะกินหมูหรือไม่กิน แต่จะเป็นเรื่องผิดฝาผิดเวลาหากเราไปประณามชุมชนมุสลิมในอดีตที่ละเมิดสิทธิมนุษยชนของสมาชิกชุมชนที่ไม่ให้ทางเลือกในการกินแก่พวกเขา สิทธิเป็นสิ่งที่คนยอมรับมันอย่างนั้น (A rights is what is recognized as such)

๑๐. การเกิดและรักษาสิทธิ

การเกิดขึ้นของสิทธิอย่างหนึ่งอย่างใดเป็นผลมาจากปฏิสัมพันธ์ระหว่างผู้ปกครองหรือผู้ใหญ่ฝ่ายหนึ่ง กับผู้อยู่ใต้ปกครองหรือผู้น้อยอีกฝ่ายหนึ่ง ทั้งสองฝ่ายมีโอกาสที่จะเป็นผู้ริเริ่มหรือนำไปสู่การมีข้อตกลงหรือกติกาเกี่ยวกับสิทธิในปัญหาอย่างหนึ่งอย่างใดได้ กล่าวในทางโครงสร้างแล้ว มีแนวโน้มว่ารัฐหรือฝ่ายมีอำนาจน่าจะเป็นผู้สร้างหลักเกณฑ์ไปถึงกฎระเบียบกำกับการปฏิบัติในสิทธิดังกล่าวของประชาชนขึ้นมา สิทธิและอภิสิทธิ์ของชนชั้นนำในยุคศักดินาได้รับการปกป้องด้วยการที่คนพวกนั้นผูกขาดอำนาจทางการเมือง ด้วยการตั้งสิทธิอำนาจ (authority) ทางกฎหมายที่มีมาอย่างยาวนาน และตอกย้ำด้วยขนบธรรมเนียม ซึ่งครอบงำสังคมต่อมา

ในทางกลับกัน ฝ่ายราษฎรเองก็อาจอาศัยช่องว่างซึ่งมีอยู่ในระบบอำนาจอันไม่อาจรวมศูนย์ได้อย่างมีประสิทธิภาพ สร้างธรรมเนียมของสิทธิบางอย่างที่ช่วยให้พวกเขามีชีวิตอยู่ได้ดีขึ้น ในระดับชุมชนที่ยังไม่ถูกครอบงำด้วยระบบทุนนิยมนี้เอง ที่แนวคิดสิทธิของชาวบ้านสามารถจะนำเอาภูมิปัญญาท้องถิ่นกลับมาใช้ได้ นั่นคือสมมติฐานของสิทธิที่วางอยู่บนสัมพันธภาพระหว่างมนุษย์กับธรรมชาติ โดยมีจุดหมายที่ความสมดุลระหว่างคนกับธรรมชาติ ไม่ใช่เพื่อรัฐและไม่ใช่เพื่อปัจเจกชนแต่ฝ่ายเดียว หากเป็นไปเพื่อทั้งสองฝ่าย ดังตัวอย่างเช่นสิทธิในการใช้ป่า น้ำและที่ดินของชาวนาภาคเหนือ ชาวบ้านจะรวมตัวกันในองค์กรเหมืองฝายซึ่งทำหน้าที่เป็นผู้กำกับควบคุมและออกกฎเกณฑ์ของการใช้น้ำไปถึงการรักษาป่าต้นน้ำด้วย ส่วนอำนาจในการกำกับสิทธิดังกล่าวนี้อยู่ที่"ผี"ซึ่งเปรียบเสมือนสัญลักษณ์สูงสุดของวิญญาณในชุมชนนั้น ที่ผ่านมาอำนาจ"ผี"ได้ถูกแปรหรือลดลงเพื่อเปิดโอกาสให้อำนาจของกษัตริย์หรือรัฐแสดงบทบาทได้ การดำรงอยู่และเกิดขึ้นของสิทธิในสังคมชนชั้น จึงมักสะท้อนการต่อสู้และต่อรองระหว่างรัฐกับราษฎร โดยที่ผู้ใหญ่มักมีโอกาสและความพร้อมมากกว่าในการสร้างและจำกัดสิทธิบางอย่างของผู้อยู่ใต้ปกครอง ส่วนราษฎรมีโอกาสในการอาศัยวัฒนธรรมเป็นเวทีและเครื่องมือของการเรียกร้องและใช้สิทธิที่พวกเขาต้องการ

อะไรเป็นมูลเหตุที่ชักนำให้ผู้เป็นใหญ่ตัดสินใจกำหนดสิทธิบางอย่างให้แก่ผู้น้อย ในทำนองกลับกัน อะไรเป็นสาเหตุที่หนุนช่วยให้ผู้น้อยสามารถเรียกร้องอ้างถึงสิทธิ บางอย่างของพวกเขาขึ้นมา

คำตอบคือปัจจัยทางการเมืองและเศรษฐกิจ ที่มีการเปลี่ยนแปลงมากกระทั่งสร้างให้เกิดความนึกคิดอีกชุดขึ้นมาในสังคม ที่สามารถนำไปสู่การทำทลายอำนาจเก่าได้

ที่เห็นชัดที่สุดคือในประวัติศาสตร์ตะวันตกนับแต่ยุคกลางเป็นต้นมา สิทธิได้พัฒนามาเป็นพื้นฐานทางอุดมการณ์การเมือง ให้ความสำคัญต่อรองของพวกพระและขุนนางที่มีต่อกษัตริย์ เช่นในอังกฤษ การเรียกร้องแมกนาคาร์ตาหรือกฎบัตรใหญ่(ค.ศ.1215) อันเป็นเสมือนประกาศ “เอกราช” หรือความเป็นอิสระของคนอังกฤษกลุ่มหนึ่ง (คือพวกพระและพ่อค้าที่มีทรัพย์สินและฐานะอยู่บ้าง) จากอำนาจสมบูรณาญาสิทธิราชย์ของกษัตริย์ในเวลาต่อมา เพียงแต่ว่าในตอนนั้น สิทธิแบบพิสดารและประโยชน์ยังเป็นของคนอังกฤษชั้นสูงเช่นบรรดาขุนนาง เช่น บารอน และคริสตจักร การต่อรองขอมีอำนาจหรือสิทธิในผลประโยชน์ของชนชั้นตนไว้บ้าง ไม่ให้ตกเป็นเบี้ยล่างของกษัตริย์แต่ฝ่ายเดียวเท่านั้นดังที่เป็นมาแต่กาลก่อน คุณูปการของการมีแมกนาคาร์ตานั้นได้แก่การนำไปสู่การเกิดระบอบกษัตริย์ภายใต้รัฐธรรมนูญในการปกครองอังกฤษต่อมา

พิจารณาในเรื่องของพัฒนาการสิทธิมนุษยชน สิ่งที่เกิดขึ้นจากการต่อสู้ทางการเมืองนี้ในประวัติศาสตร์การเมืองตะวันตก คือการที่กลุ่มชนที่ไม่ได้มีอำนาจปกครองในมือและในตระกูล เริ่มอ้างความชอบธรรมบางอย่างในผลประโยชน์และอภิสิทธิ์ของพวกเขาจากการผูกขาดของอำนาจกษัตริย์แต่ผู้เดียว สิ่งพวกนั้นใช้อ้างและเป็นมูลเหตุในการลุกฮือขึ้นต่อสู้และโค่นล้มอำนาจกษัตริย์หรือผู้ปกครองเดิม ก็คือสิทธิ (rights) นั่นเอง น่าสนใจในแง่ที่ว่าความหมายและการปฏิบัติของสิทธิ ได้เคลื่อนย้ายจากผู้ปกครองคนเดียวหรือกลุ่มนิดเดียว มาถึงความชอบธรรมของคนที่เป็นปัจเจกชนหลากหลายมากมายขึ้น แม้จะเริ่มที่คนมีฐานะและความได้เปรียบก่อนก็ตาม ความข้อนี้ก็เห็นได้ในปัจจุบัน ว่าคนที่มีฐานะและได้เปรียบในทางสังคมก็มีโอกาสเรียกร้องสิทธิได้ก่อนและมากกว่าคนที่ไร้ฐานะและชนชั้น

ทำนองเดียวกันประเทศที่มี “อารยธรรม” และศรัทธาในสิทธิมากกว่าก็เรียกร้องสิทธิได้มากกว่า ประเทศที่ทำตัวไร้อารยธรรม จนเมื่อถึงสมัยการปฏิวัติอเมริกา(ค.ศ.1776)และการปฏิวัติฝรั่งเศส (ค.ศ. 1789) สิทธิแห่งความเป็นมนุษย์ได้ถูกอ้างอิง ทำให้เป็นสิทธิทางการเมืองและกลายเป็น “สิทธิตามธรรมชาติ” ของมนุษย์โดยทั่วไป เป็นเหมือนสิ่งธรรมชาติเช่นป่าไม้ลำน้ำและอื่น ๆ ที่พลเมืองอาจอ้างความเป็นเจ้าของสิทธิซึ่งรวมถึงชีวิต ทรัพย์สิน และเสรีภาพได้ รัฐบาลและผู้ปกครองไม่มีความชอบธรรมอะไรมาและเหนือกว่าผู้อยู่ใต้การปกครองอีกต่อไปแล้ว สิทธิกลายเป็นวาทกรรมที่รองรับความชอบธรรมของปัจเจกชน และใช้ในการต่อต้านและคัดค้านอำนาจรัฐที่มุ่งจะจำกัดหรือลดทอนสิทธิดังกล่าวลงไป ข้อสำคัญในพัฒนาการดังกล่าว คือการที่สังคมและผู้ถูกปกครองสามารถมี

ความชอบธรรมในการจำกัดอำนาจอันเด็ดขาดของกษัตริย์ลงได้ และนำมาสู่การขยายและรับรองสิทธิต่าง ๆ ของพลเมืองได้

ในที่สุดเกิดชนชั้นใหม่ทางเศรษฐกิจคือนายทุน ซึ่งจะเรียกร้องและนำเสนออุดมการณ์ของสังคมใหม่ที่วางอยู่บนสิทธิทางธรรมชาติของบุคคลอันไม่อาจละเมิดได้ สังเกตให้ดีจะเห็นว่า การเสนอและเรียกร้องทางการเมืองของชนชั้นกรรมพีตะวันตานั้น ได้ยกระดับจากการไม่อาจละเมิดชีวิตมนุษย์ มาสู่การไม่อาจละเมิด "สิทธิ" และศักดิ์ศรีของความเป็นมนุษย์ไป ยิ่งกว่านั้นสังคมการเมืองใหม่หรือ "ประชาสังคม" นั้นก็ถือว่าวางอยู่บนการทำสัญญาาระหว่างพลเมืองกับผู้ปกครองหรือองค์อธิปัตย์ ไม่ใช่บนพื้นฐานของการอุปถัมภ์และขึ้นต่อตามฐานะหน้าที่ที่ไม่เท่าเทียมกันอีกต่อไป

สิทธิของปัจเจกชนดังกล่าวนี้เป็นจริงได้ก็เพราะสังคมใหม่ที่เกิดขึ้นได้สร้างอำนาจใหม่อีกชนิดหนึ่งขึ้นมา อำนาจนี้จะช่วยสร้างความแข็งแกร่ง (และต่อมาสร้างปัญหาให้ด้วย) แก่ชนชั้นนายทุนในการต่อสู้และต่อรองกับชนชั้นขุนนาง พระและกษัตริย์ อำนาจที่ว่านี้คืออำนาจเศรษฐกิจนั่นเอง เศรษฐกิจในสังคมสมัยใหม่จึงอาจเปรียบได้กับ "ผี" ในสังคมเก่า ผีของสังคมทุนนิยมมีพลังผลักดันอันมาจากปัจจัยภายในระบบเศรษฐกิจทุนนั่นเอง อุดมการณ์กรรมพีได้ทำลายฐานันดรและความเหลื่อมล้ำต่ำสูงระหว่างคนลงไป และให้คนทุกคนเท่าเทียมกันตาม"ธรรมชาติ" กฎธรรมชาติจึงกลายมาเป็นหลักการทางจริยธรรมอันใหม่ของชนชั้นนายทุนไป ด้วยความศักดิ์สิทธิ์ของกฎธรรมชาตินี้เอง ที่ทำให้ปัจเจกชนหรือบุคคลแต่ละคน กลายเป็นสิ่งมีชีวิตที่มีจุดหมายในตัวเอง และตัวตนของบุคคลเองนั้นก็เป็นผู้สร้างและกำกับจริยธรรมของตนเองด้วย

กล่าวโดยสรุป จากการศึกษาในเรื่องสิทธิของมนุษย์ เราได้เห็นกำเนิดและพัฒนาการทั้งในตะวันตกและในสังคมสยาม ทั้งจากของผู้ปกครองและของชาวบ้านในมนทัศน์เรื่องสิทธิ ประเด็นหลัก ๆ ได้แก่การที่แนวคิดสิทธินี้ค่อย ๆ พัฒนาจากความคิดที่มีลักษณะเฉพาะ ไปสู่แนวคิดที่มีลักษณะสากลและทั่วไปมากขึ้น จากสิทธิที่เป็นของชุมชนและกำกับโดย "ผี" มาสู่สิทธิที่เป็นของมนุษย์ที่เป็นปัจเจกชน โดยมีทุนและอำนาจรัฐเป็นผู้กำกับ

ปมเงื่อนของปัญหาในยุคปัจจุบันของเรา ก็คือการทำให้สิทธิพัฒนาต่อไปเพื่อเป็นความรู้ทั่วไปที่ประชาชนทุกคนในประเทศไม่ว่าจะมีฐานะสีผิวและเชื้อชาติอะไรก็ตาม จะต้องได้รับและสามารถใช้สิทธิของความเป็นมนุษย์ได้อย่างเสมอภาคกัน นั่นคือการบรรลุจุดหมายใหญ่อันเป็นหัวใจของสิทธิ ได้แก่การดำรงและพัฒนาชีวิตของมนุษย์อย่างสมภาคภูมิและมีศักดิ์ศรี ซึ่งมนุษย์แต่อดีตมาถึงปัจจุบันต่างต้องการและพยายามไขว่คว้าให้ได้

๑๑: แนวคิดสิทธิมนุษยชนหลังยุคสงครามเย็น

แม้ในทศวรรษปีค.ศ. 1990 บรรยากาศสงครามเย็นหมดไป การพัฒนาเศรษฐกิจของกลุ่มเสือแห่งเอเชียประสบความสำเร็จ (ก่อนจะแตกเป็นฟองสบู่ในปลายทศวรรษ) ทำให้รัฐบาลเสือแห่งอุษาคเนย์พากันออกมาเสนอ “เอเชียวิถี” ในการดำเนินนโยบายเรื่องสิทธิมนุษยชนของพวกเขา ไม่จำเป็นต้องเดินตามแนวทางสิทธิฯแบบตะวันตก ที่สำคัญเอเชียวิถีเน้นถึงความสำเร็จทางเศรษฐกิจมากกว่าการให้สิทธิและเสรีภาพแก่บุคคลทางการเมือง โดยอ้างว่าให้สิทธิทางการเมืองแก่ปัจเจกชน ก็มีแต่จะยุ่งอึดๆตุงนัง ถ้าอยากกรวย ก็อย่าเรียกร้องสิทธิ ถ้าเรียกร้องสิทธิ ก็อยู่อย่างจน ๆ ไปอีก 6 ปี (หรือกว่านั้น) จะเอาอย่างไร

แต่องค์กรสิทธิมนุษยชนในเอเชียและนอกตะวันตกอื่น ๆ ไม่ตกหลุมของเอเชียวิถี เริ่มมองเห็นศักยภาพและความเป็นจริงในรัฐของตนที่ต้องอาศัยกลยุทธ์และแนวทางในการปฏิบัติ ด้านหนึ่งก็แตกต่างไปจากแนวทางและหนทางทั่วไปที่มาจากองค์กรสิทธิมนุษยชนตะวันตก

ที่สำคัญคือฝ่ายสิทธิมนุษยชนในประเทศโลกที่สามให้น้ำหนักแก่ลักษณะเฉพาะของชุมชนกลุ่มคนที่มีการพัฒนามาหลากหลายมากกว่ามองประชาชนทั้งหมดเป็นก้อนตามทฤษฎีและสายตาของรัฐบาล ซึ่งก็ไม่สามารถสะท้อนและตอบสนองความเป็นจริงในชีวิตของชุมชนและชาวบ้านได้อย่างแท้จริงในแต่ละแห่งด้วย ไม่ใช่แต่จะอ้างหลักเกณฑ์อันเป็นสากลมาใช้และอ้างเหมือนกันหมดได้ รัฐบาลก็อ้างความเป็นสากลเหมือนกัน เมื่อต้องการให้ขึ้นนโยบายสิทธิและการพัฒนาเศรษฐกิจแบบที่ตนปรารถนา

๑๒: สรุป สิทธิมนุษยชนคือเรื่องของมนุษย์

ประเด็นใหญ่ในเนื้อหาของสิทธิมนุษยชนรวมศูนย์อยู่ที่ศักดิ์ศรีของความเป็นคน (human dignity) หลักการนี้มีอยู่ในอารัมภบท วรรคแรกของปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน ที่ว่า

“โดยที่การยอมรับนับถือในศักดิ์ศรีอันติดตัวมา และในสิทธิอันเท่าเทียมกันและไม่อาจเพิกถอนได้ ของบรรดาสมาชิกทั้งปวงในครอบครัวมนุษย์ เป็นรากฐานของเสรีภาพ ความยุติธรรม และสันติสุขของโลก”

พูดง่าย ๆ คือสิทธิมนุษยชนไม่ใช่เรื่องการให้สิทธิใครไปทำอะไรได้ตามใจโดยที่รัฐก็จัดการไม่ได้ แต่จุดหมายที่คนทั้งโลกเห็นพ้องต้องกันเมื่อเริ่มร่างปฏิญญาสากลฯนี้ขึ้นมา คือการตระหนักถึงความสำคัญในความเป็นมนุษย์ที่มีศักดิ์ศรี ไม่ใช่แค่มนุษย์ธรรมดา หากแต่ต้องคำนึงถึงศักดิ์ศรีของ

ทุกคนด้วย และศักดิ์ศรีนี้เมื่อประกอบเข้ากันกับหลักแห่งความเป็นเหตุผลและหลักเสรีภาพแล้ว ก็จะไม่ประสานกันสันตะเพื่อนเกิดเป็นสิทธิมนุษยชนขึ้นมา

การอ้างถึงศักดิ์ศรีทำให้ไม่ต้องมาเถียงกันว่า อะไรคือความสำคัญของความเป็นมนุษย์ บางสำนักอ้างทฤษฎีสิทธิทางธรรมชาติ ว่าคนเราเกิดมาก็ล้วนเท่าเทียมกัน มีสิทธิโดยธรรมชาติในชีวิตทรัพย์สินและเสรีภาพ (หรือการแสวงหาความสุข) บางคนบางสำนักไม่เห็นด้วยว่าไม่จริง คนเราเกิดมาล้วนไม่เท่าเทียมกัน สิทธิทางธรรมชาติก็เป็นเรื่องจินตนาการกันขึ้นมา ในประวัติศาสตร์ก็ไม่มีหลักฐานรองรับ ถ้าเช่นนั้นก็เสนอความเป็นคนตามความเชื่อของคุณมาก็แล้วกัน

ในทางพุทธศาสนาก็สอนมาว่า การเกิดเป็นมนุษย์นั้นเป็นสิ่งที่เกิดได้ยากจึงมีคุณค่า อะไรที่เป็นได้ยากแปลว่าต้องมีคุณสมบัติพิเศษและดีกว่าสิ่งอื่น ๆ ความเป็นมนุษย์ในทฤษฎีพุทธศาสนาอยู่ที่การเป็นสัตว์พิเศษ เป็นทมะ เป็นสัตว์ฝึกได้ มีปัญญาที่สามารถฝึกได้ทั้งทางกายและใจ นั่นคือการที่มนุษย์มีศักยภาพในการบรรลุสิ่งประเสริฐสูงสุดได้ ดังนั้นความเป็นคนของเราจึงมีความหมายและคุณค่าอันควรยกย่องอย่างยิ่ง

คุณค่าและฐานะอันพิเศษของความเป็นมนุษย์จึงกล่าวรวมๆ ได้ว่าแสดงออกถึงการมีศักดิ์ศรีของคนอยู่ แต่ศักดิ์ศรีของคนไม่ใช่ที่มาของสิทธิอะไรทั้งนั้น ศักดิ์ศรีไม่สามารถสร้างสิทธิอะไรให้ใครได้ ศักดิ์ศรีเป็นคุณสมบัติกลางๆของความเป็นมนุษย์ ขึ้นต่อไปอยู่ที่แต่ละสังคมจะผลักดันขับเคลื่อนศักดิ์ศรีของมนุษย์นี้ไปบรรลุอะไร และอาศัยปัจจัยหลักการอื่นเข้าช่วยอย่างไร

ตรงนี้เองที่องค์กรสถาบันการเมืองต้องเข้ามาเกี่ยวข้อง จะสร้างให้เกิดสิทธิขึ้นมา ก่อนอื่นคนจะต้องใช้ชีวิตอย่างมีเหตุผล (คือมีพุทธจริยธรรมหรือมีมรรค 8) เมื่อการกระทำของคนนั้นมีเหตุผลก็สามารถรักษาและอาจทำให้เกิดสิทธิในเรื่องนั้น ๆ โดยผ่านเครื่องมือทางการเมืองได้ จะเห็นได้ว่าตรงนี้ การที่ใครจะอ้างหรือใช้สิทธินั้นจะต้องมาจากการกระทำอันมีจริยธรรม ไม่ใช่สิทธิตามใจในเรื่องอะไรก็ได้ ไม่เช่นนั้นการอ้างหรือเรียกร้องสิทธิก็จะมีผลอะไรขึ้นมา อย่าลืมนะว่าสิทธินั้นย่อมเกี่ยวพันถึงคนอื่น ๆ ด้วยเสมอ เพราะสิทธิมนุษยชนเป็นการอ้างทางจริยธรรม คนถือสาปากถือศีลอ้างอะไรพรรณานี้ลอย ๆ ไม่ได้หรอก เช่นเดียวกับการพูดว่าสิทธิมนุษยชนใจ ก็เป็นเรื่องเหลวไหลไร้ปัญญา ว่ากันไปให้สนุกปากเท่านั้นเอง

ประเด็นสุดท้ายในปัจจุบันขับเคลื่อนสิทธิมนุษยชนที่เราเอ่ยถึงข้างต้นนี้คือเสรีภาพ มันเกี่ยวกันอย่างไรหรือ トラบไตที่มนุษย์ยังอยู่ภายใต้พันธนาการทั้งทางกายและทางใจ ทั้งทางอัตวิสัยและจากสิ่งภาววิสัยภายนอกตัวเรา トラบไตนั้นก็ยังคงผลักดันยกระดับให้ตัวเองและสังคมค่อย ๆ หลุดพ้นจากพันธนาการเหล่านั้น กระบวนการต่อสู้ดังกล่าวเป็นการปฏิบัติของเหตุผล เพื่อจะไปสู่ภาวะ

เสรีภาพ นำไปสู่การตั้งคำถามและหาคำตอบให้กับการเปลี่ยนแปลงสภาพแวดล้อมที่ปิดกั้นและกักขัง
เราอยู่ การเคลื่อนไหวของเหตุผลและเสรีภาพในชีวิตเรา จึงมุ่งไปสู่เสรีภาพอันไกลโพ้น

มองจากเส้นทางอันยาวไกล สิทธิมนุษยชนก็คือปฏิบัติการที่เหตุผลตอกย้ำในศักดิ์ศรีของ
ความเป็นมนุษย์ให้เราอยู่ตลอดเวลานั่นเอง เราได้รับมอบสิทธิมนุษยชนก็เพราะว่าเราเกิดมาพร้อมกับ
ศักดิ์ศรี แต่ที่มากกว่านั้นคือการที่เรามีความสามารถในทางเหตุผลที่จะนำไปสู่การตอกย้ำศักดิ์ศรีแห่ง
ความเป็นมนุษย์ได้